

CRTEŽI O SPLITSKIM PROMETNIM PROPISIMA

UDK: 351.811.122(497.583Split)(084.11)“1941“

Primljeno: 22. srpnja 2019.

Pregledni rad

MILAN IVANIŠEVIĆ

Kneza Višeslava 16

21000 Split, HR

milan.ivanisevic@gmail.com

Popisan sadržaj knjige o prometnim propisima za grad Split iz godine 1941., koja je vrijedna po popisu oglašivača u kojem su brojne splitske onodobne tvrtke. Proučavatelj je prikupio podatke o njihovoj djelatnosti, utemeljenju i vlasnicima.

Cljučne riječi: prometni propisi, Split, tvrtke oglašivači, godina 1941., 20. stoljeće

U mojim dosadašnjim prikupljanjima podataka i u njihovu proučavanju bilo je malo vjerojatno kako će prometni propisi, pa i onda kada su usmjereni samo na jedan grad, omogućiti neki rad sličan prijašnjima. To se ipak dogodilo 21. lipnja 2018., kada mi je Miljenko Vujanović, poznatiji po nadimku Meja, posudio knjigu „Novi saobraćajni propisi za grad Split“. U povijest splitskoga poduzetništva, trgovine i zanatstva ovu je knjigu uvrstio Ivan Mosettig (Split, 29. srpnja 1929. – Split, 4. lipnja 2017.). On je iz knjige izabrao i tiskao četiri crteža: Mijić, Perasić, Mosettig, Buljan (Biankinijeva ulica).¹ Knjigu i njezin prikaz u novinama „Novom dobu“ navodi u svom proučavanju Joško Barić (Split, 30. travnja 1951.).² U dosadašnjem prikupljanju podataka nisam našao spomen ove knjige u drugih proučavatelja, a knjigu sam našao samo u splitskoj Sveučilišnoj knjižnici (signatura 25.179). Stoga sam odlučio potanko opisati

1 Mosettig, 47. Pogreška u godini: „Neki od crteža iz publikacije o saobraćajnim propisima za grad Split objavljene 1940. Godine“.

2 Barić, 127 i 134 (bilješka 95).

sadržaj i popisati sve oglase jer su bili temelj naklade nenaznačenoga nakladnika. Sastavljač: Doktor Ćiro Simunić; predgovor je potpisan: Split, 13. I. 1941. Dr. Ć. S. Naslov: Novi saobraćajni propisi za grad Split. Mjesto nakladnika i tiskanja: Split; tisak: Narodna Tiskara „Novo Doba“. Godina tiskanja: 1941. (između 21. siječnja i 8. veljače). Stranice: 1–59 (sadržaj: 1. Predgovor [stranica 4], 2. Naredba o reguliranju javnog saobraćaja na području Redarstvenog ravnateljstva u Splitu [stranica 7–56], 3. Kratak pregled propisa o polaganju šoferskih ispita [stranica 57], 4. Međunarodni saobraćajni znakovi [stranica 58; 13 znakova na stranici 59], stranice bez broja (1–14; sadržaj: oglasi). Korice: 1: crtež i naslov, 2–4: oglasi. Cijena: 10 dinara. Mjesta kupnje: „Ova se knjižica može dobiti u knjižarama: Bojanić-Peroš, Morpurgo i Grabovac“.³ Oglasi su temelj tiskanja knjige i zrcalo gradskoga života, pa ih nabrajam:⁴ (korica 2) Cetina Omiš;⁵ (korica 3) Trospad (Trogirsko-Splitsko Autobusno poduzeće, Trogir) vozni red | Ako auto – onda Škoda, Krešimir Mateljan, Ilićev prolaz;⁶ (korica 4) Cement A.D.;⁷ stranica 2: Franjo Flesch, Marmontova

3 *Novo doba*, Split, XXIV, 38, subota 8. veljače 1941., 7.

4 Uz neke oglašivače nabrojio sam u bilješkama podatke koje sam našao u tiskovinama.

5 Po oglasu od 10. lipnja 1922. tvrtka Oskar Kraus iz Trsta javlja: „Sada se namještaju (...) svi strojevi za tvornicu tjestenine ‘Cetina’ u Omišu, koja će dnevno producirati preko 20.000 kg. Tjestenine“. Po oglasu od 25. svibnja 1924. tvornica proizvodi već godinu dana.

6 Krešimir Mateljan (Sumartin, 7. siječnja 1900. – Split, 3. listopada 1985.). Ivanišević, 51. Mosettig, 298-299.

7 Dujmo Žižić (Split, 17. kolovoza 1977.) piše o povijesti tvornice cementa u Svetom Kaju: početak gradnje 1904., početak proizvodnje 1905., tvornica je godine 1907. u vlasništvu podružnice Anonimnog društva za cement Portland, a godine 1927. novoutemeljeno društvo Italcementi u Bergamu vlasnik je Anonimnoga društva i tvornice, ali upravu ostavlja u Splitu (Žižić, 58-63). Dana 14. prosinca 1935. utemeljen je kartel Cement a.d. u Beogradu (1936.: Jugovičeva 17). Podatak o danu utemeljenja (Žižić i Marasović, 43, bilješka 20) nisam našao u Službenim novinama Kraljevine Jugoslavije koje su, kao izvor, navedene u proučavanju Žižić i Marasović. Točno je kako su toga dana tiskane Izmene i dopune Uredbe o kartelima (*Službene novine Kraljevine Jugoslavije*, Beograd, XVII, 291-LXX, subota 14. prosinca 1935., 1063-1065 (Službeni deo, 664). Kartel je postojao prije godine 1931., pa je te godine prestao djelovati, ali je ostao nepoznat točan nadnevak prestanka. Dana 1. listopada 1931. kartel je bio opet pokrenut (vijesti u *Novom dobu* od 15. rujna i 1. listopada 1931.). Godine 1936. vlasnici tvornice priključuju se kartelu. Marin Ferić kupuje 1. rujna 1939. sve dionice (ova dva podatka: Žižić, 62-63).

7, Fiat⁸ | Milan Grabovac, Domaldova 9, papir, pisaći stroj Olimpia;⁹ stranica 6: Vozni red SAP Polazak sa Aleksandrove poljane: Bačvice (preko Obale i preko Marmontove), Meje, Institut, Brodogradilište, Novo Groblje, Solin, Sv. Kajo, Vranjic, Majdan¹⁰ | Omiljeno noćno zabavište Bar Moulin Rouge, Krešimirova 5a; strnica 10: Ivan Penović, Klaićeva poljana 3; stranica 15: Mipag, Solinska cesta 45, popravak auto-guma; stranica 17: Hotel-Kavana-Restoracija Central (vlasnik Mate Matić);¹¹ stranica 32: S. P. Vlahović, Svačićeva 6, tvornička tekstilna skladišta; stranice bez broja: [u zagradama je nenaznačeni broj stranice] (60) Split Anonimno društvo za cement Portland;¹² (61) Export trgovačko društvo; (62) La Dalmatienne Francusko društvo hidroelektričnih snaga Dalmacije;¹³ (63) Mojsović i drugovi, Sukoišanska 6, Tvornica bonbona¹⁴ | Izrael Altaras, Marmontova 13, kupoprodaja starog željeza,¹⁵ | Zorica i Raić, Nodilova 1 i Zagrebačka 2, željezni predmeti¹⁶ | Luka Domjan, Francuska obala 2, prodaja srećaka; (64) Grič tvornica čokolade u Zagrebu¹⁷ | Auto-

8 Mosettig, 217.

9 Mosettig, 308.

10 Splitsko Autobusno Poduzeće d.s.o.j. Utemeljeno 3. svibnja 1927. s imenom Zadruga za lokalni saobraćaj (Za saobraćaj autobusima u Splitu. *Novo doba*, Split, X, 103, srijeda 4. svibnja 1927., 4: „Sinoć se je u Trgovačko-obrtničkoj Komori održao sastanak sazvan od g. načelnika dr. Ive Tartaglie za osnivanje ‘Zadruga’...“). Zadruga nije uspjela prikupiti veći broj dioničara, pa je preimenovana u S. A. P., a Tartaglia je Općinskom Vijeću predložio sklapanje ugovora s novom tvrtkom. Vijeće je 15. srpnja 1927. prihvatilo taj prijedlog (Sjednica Općinskog Vijeća. *Novo doba*, Split, X, 162, 4, subota 16. srpnja 1927., 4-5 [Gradska kronika]). Autobusi su počeli voziti 1. prosinca 1927. (Barić, 124).

11 Mate Matić je godine 1918. počeo raditi u hotelu, a godine 1919. ga je kupio. Mosettig, 202-203.

12 Zamisao o gradnji tvornice cementa u Majdanu počela je godine 1905. kupnjom dijelova zemljišta, gradnja je počela 1908. novcem ovoga *Društva*, a prve su peći upaljene 1909. Godine 1936. vlasnici tvornice priključuju se kartelu. (Žižić, 72-76).

13 Tomislav Anić (Zagreb, 7. listopada 1974.) piše: „Talijani su bili većinski vlasnici ‘Sufida’ do 1932. godine, kada je poduzeće prodano francuskom poduzeću ‘La Dalmatienne’, društvu hidroelektričnih snaga ‘Dalmacije d.d.’ iz Pariza. To je društvo sklopilo ugovor s jugoslavenskom Vladom 1932. godine, koji nikad nije bio objavljen“ (Anić, 409). *Novo doba* u oglasu od 3. kolovoza 1929. navodi ‘La Dalmatienne’ kao vlasnika tvornice u Dugom Ratu.

14 Mosettig, 278-279.

15 Mosettig, 302.

16 Mosettig, 246-247.

17 Godine 1937. tvornicu su utemeljili Ivan Kohek i drug.

matski buffet prima naručbe dostavom u stan¹⁸ | A. Mitrović i sinovi;¹⁹ (65) Dalmatia d.d. za tvorenje cementa Portland, Kaštel Sućurac;²⁰ (66) Regentol (zastupnik Savo Bibić, Sinjska 5) | Ujedinjeno osiguravajuće d.d. | P. & M. Bončić, Krešimirova 4, veletrgovina mješovite robe;²¹ (67) Električna poduzeća d.s.o.j.²² | Zlatarija G. B. Vale²³ | Duga, Sarajevska 7, tvornica boja i kemičkih proizvoda;²⁴ (68) Uroš Borković, manufaktura na veliko | Ante Zaneta, veletrgovina vina i rakija, Kaštel Stari | Braća Marić, Tyrševo šetalište, projektiranje i izvođenje centralnog grijanja, vodovodnih, plinskih i sanitarnih uređaja; (69) N. Krautmayer, Zadarska 4, jedino zastupstvo radio aparata AEG²⁵ | Ugljenokopno društvo Split, Rudokop Kljake | G. A. Milisich, veletrgovina papira²⁶ | Textil, Bosanska 11, štofovi; (70) Gradjevno poduzeće Ing. Žarko Dešković²⁷ | Miljenko i Zvonko Kaliterna, Zvonimirova 13a, veletrgovina mješovite robe | D. & A. Poparić, tvornica kisika;²⁸ (71) Braća Ferić, cement, ugljen, koks |

- 18 Danas se otvara Automatski buffet na Narodnom trgu. *Novo doba*, Split, XVII, 125, srijeda 30. svibnja 1934., 5 (Gradska kronika).
- 19 Vlasnik je Ante Mitrović zatražio dopuštenje gradnje (*Novo doba*, Split, XII, 96, srijeda 10. travnja 1929., 4 [Gradska kronika]). „Klaonica koja se već počela graditi (...) Nacrt za zgradu napravili su graditelji gg. [Ivan] Šakić i [Marin] Marasović, kojima je i povjerena gradnja“ (Velika moderna klaonica A. Mitrović i sinovi. *Novo doba*, Split, XII, 270, ponedjeljak 4. studenoga 1929., 3). U septembru će proraditi klaonica i kobasičarska radionica tvrtke A. Mitrović i sinovi. *Novo doba*, Split, XIII, 184, subota 9. kolovoza 1930., 5 (Gradska kronika). Mosettig, 70-71: netočna godina rođenja 1854. Ante Mitrović rođen u Splitu 16. travnja 1855., vjenčan u Splitu 3. listopada 1875. (žena Antica Devivi), umro u Splitu 23. siječnja 1940.
- 20 Početak je gradnje tvornice cementa u Sućurcu u jesen 1912., a godine 1914. počela je proizvodnja. Godine 1936. vlasnici tvornice priključuju se kartelu. Godine 1940. vlasnik je skoro svih dionica Marin Ferić. (Žižić, 100-102).
- 21 Inicijali P. i M. znače imena Posper i Mate. Mosettig, 146-147.
- 22 Branislav Radica (Split, 8. rujna 1899. – Split, 19. prosinca 1987.) piše: tvrtka je utemeljena 1. travnja 1924. odlukom Općinske Uprave (Radica, 135, 137).
- 23 Mosettig, 72-73. Inicijali G. B. znače ime Giovanni Battista.
- 24 Utemeljena 1921. Godine 1922. tvornica je bila na Pisturi. Oglasom su nabrojani proizvodi: *Novo doba*, Split, V, 292, subota 23. prosinca 1922., 16.
- 25 Inicijal N. znači ime Nikica. Mosettig, 317.
- 26 Inicijal G. znači ime Josip (Giuseppe). Nisam uspio naći drugo ime ovoga vlasnika.
- 27 Žarko Dešković rođen u Splitu 18. lipnja 1891. (netočan mjesec travanj u Hrvatskom biografskom leksikonu), vjenčan u Splitu 16. lipnja 1921. (žena Delfina Ilić), umro u Splitu 1. veljače 1972.
- 28 Inicijal D. znači ime Dragutin. Nisam uspio naći ime drugoga vlasnika.

Mirko Bego, Ban Jelačića 1, bojadisarska radiona²⁹ | M. Gatin, automobili;³⁰ (72) Marin Ferić, ugljen, minerali, mineralna ulja³¹ | Lovro Casolini, nasljednik Ivica Jaričević, agentura | Ing. S. i K. Bonačić, građevini i drugi materijali;³² (73) Ante Truta, zastupstvo Philips | A. Borović, Milića 7, Foto Hollywood³³ | Marin Gemić, likeri,³⁴ | Braća Perišin, Zagrebačka 2 i Kaštel Kambelovac, staklo, porcelan i sve kuhinjske potrebštine.³⁵

Prvi zakonski propis o vožnji automobilom prihvaćen je u Parlamentu Ujedinjenoga Kraljevstva 1. kolovoza 1861., a bio je dopunjen 5. srpnja 1865., 16. kolovoza 1878., 14. studenoga 1896. i 2. kolovoza 1898. Međunarodni sporazum o vožnji automobilima dogovoren je u Parizu od 5. do 11. listopada 1909. (Convention internationale relative à la Circulation des Automobiles). Imao je 15 članaka i četiri znaka, a potpisali su ga: za Austrougarsku ambasador Rudolf Khevenhüller (Wien, 18. lipnja 1844. – Wien, 20. listopada 1910.; u Parizu od 1903.), a za Srbiju ambasador Milenko R. Vesnić (Dunišiće, 13. veljače 1863. – Paris, 15. svibnja 1921.; u Parizu od 1903.). Međunarodni sporazum o izjednačavanju prometnih znakova dogovoren je u Ženevi 30. ožujka 1931. (Convention sur l'unification de la signalization routière, avec annexe). Imao je 15 članaka, 3 dodatka i znakove: opasnosti 1–8, potpune zabrane 1–12, jednostavne obavijesti 1, 2, 3, 3bis, 4, 5. Stupio je na snagu 16. srpnja 1934., a za Jugoslaviju ga je potpisao Ilija Šumenković (Borovec, 1881. – London, 1962.), tada stalni delegat u Društvu naroda. Austrougarsko Carstvo nije imalo zakon o prometu motornim vozilima, nego naredbu o policijskoj odredbi. Prva je od 27. rujna 1905. (Naredba ministarstva unutarnjih posala u dogovoru s ministarstvom financijâ od 27. septembra 1905., kojom se izdaju radi sigurnosti policijske odredbe o vožnji na automobilima i motorskim biciklima).³⁶ Ima 48 članaka i stupa na snagu tri mjeseca nakon proglašenja, 27. prosinca 1905., a

29 Mosettig, 321.

30 Inicijal M. znači ime Miće. Mosettig, 306-307.

31 U oglasu: „Prva dalmatinska tvornica cementne robe utemeljena god. 1865.“. Mosettig, 220-221.

32 Inicijali K. i S. znače imena Kruno i Srećko. Mosettig, 280-281.

33 Inicijal A. znači ime Ante. Mosettig, 297.

34 Mosettig, 241.

35 Tvrtke bez naznake mjesta imaju sjedište u Splitu.

36 *List državnijeh zakona za kraljevine i zemlje zastupane u carevinskom vijeću*, Beč, 1905., komad LXII., 7. listopada 1905., 391-398 (broj 156).

ukinuta je 1. svibnja 1910. Na tablici, koju vozilo mora istaknuti, Dalmacija ima slovo M. Druga je naredba od 28. travnja 1910. (Naredba ministarstva unutarnjih posala u dogovoru s ministarstvom trgovine, ministarstvom javne radnje i ministarstvom financijâ od 28. aprila 1910., kojom se izdaju radi sigurnosti policijske odredbe o vožnji motornih vozila (automobila, motor-skih vozova i motorskih bicikla [kotača]).³⁷ Ima 59 članaka i stupa na snagu 1. svibnja 1910. Treća je naredba od 31. svibnja 1918. (Naredba ministarstva unutarnjih posala u dogovoru s ministarstvom trgovine, ministarstvom javne radnje i ministarstvom financijâ od 31. maja 1918., kojom se mijenja naredba od 28. aprila 1910. [...]).³⁸ Ima 6 članaka i stupa na snagu 2. lipnja 1918. Propisi u Jugoslaviji, u digitaliziranom obliku, nabrajaju samo naredbu za grad Beograd (Naredba za javan i privatn saobraćaj u Beogradu)³⁹. Ima 4 članka, a proglasio ju je upravnik Grada Beograda Manojlo Lazarević 15. svibnja 1920. (SBr. 2166). Nisam mogao prikupiti splitske propise iz doba prije 30. studenoga 1940., jer nisu popisani, nego su samo sadržani u rečenici: „prestaju važiti sve ranije izdane naredbe Redarstvenog ravnateljstva u Splitu u pogledu reguliranja javnog saobraćaja.“

Zakon o unutrašnjoj upravi⁴⁰ zakonski je temelj Naredbe o reguliranju javnog saobraćaja na području Redarstvenog ravnateljstva u Splitu. U članu (ubuduće: §) 66. propisan je policijski djelokrug, u § 67. naredbe, u § 69. kazne, u § 70. plaćanje kazne u korist državne kase, u § 71. naredba mora biti oglasna. Splitsku je Naredbu izradilo Redarstveno ravnateljstvo u Splitu 30. studenoga 1940. (broj 36.113-40). Potvrdila ju je Ispostava banske vlasti 10. prosinca 1940. (broj Pov. II. 14.447-40; potpisi: vršitelj dužnosti ravnatelja redarstva A[nte] Zlatar i povjerenik Mate Bulić. Tiskana je u „Službenom glasniku“ broj 2 od 21. siječnja 1941., kojim danom je stupila na snagu, a ima § od 1 do 60.

37 *List državnijeh zakona za kraljevine i zemlje zastupane u carevinskom vijeću*, Beč, 1910., komad XXXI., 30. travnja 1910., 139-147 (broj 81).

38 *List državnijeh zakona za kraljevine i zemlje zastupane u carevinskom vijeću*, Beč, 1918., komad XCVI., 2. lipnja 1918., 486 (broj 188).

39 *Službene Novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca*, Beograd, II, 114, srijeda 26. svibnja 1920., 2 (Službene objave).

40 *Službene Novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*, Beograd, XI, 143-LXI, petak 21. lipnja 1929., 1097-1119 (Službeni deo, 319).

Sudionici u nastanku knjige:⁴¹

Mate Bulić (Vranjic, 11. siječnja 1876. – Split, 23. studenoga 1948.), sin Marina i Marije rođene Parać, pravnik. Oženjen 4. listopada 1904., žena mu je Vinka Šperac (Solin, 27. prosinca 1884. – Split, 18. listopada 1965.).⁴² Kada je utemeljena Banovina Hrvatska,⁴³ ban je Ivan Šubašić 18. rujna 1939. imenovao povjerenika Ispostave banske vlasti Matu Bulića, koji je od Humberta Lugera, vršitelja dužnosti povjerenika, primio upravu. Njegova je služba trajala do 16. siječnja 1941., kada je umirovljen.

Ćiril Simunić⁴⁴ (Donji Dolac, 13. siječnja 1905. – Zagreb, 30. lipnja 1974.), sin Josipa i Mande, vjerojatno je pravnik. Žena mu je Erminija, vjerojatno djevojačkoga prezimena Šandor,⁴⁵ rođena 10. svibnja 1915., umrla 4. studenoga 1993. Nisam našao podatke o njegovom zaposlenju prije godine 1941. Vjerojatno je bio zaposlen kad je nedugo prije srpnja 1938. dao tisuću dinara „Skloništu za zapuštenu mušku djecu u znak zahvalnosti i poštovanja prema g. dr. Račiću“.⁴⁶ Simunić je šef saobraćaja Redarstvenog ravnateljstva u Splitu.⁴⁷ Nepotvrđenoga dana ožujka 1941., ali prije 11. ožujka, na glavnoj godišnjoj skupštini splitskoga ogranka Hrvatskog autokluba⁴⁸ bio je: „U prostorijama autokluba na Trumbičevoj obali 4 (...) predstavnik (...) Redarstvenog ravnateljstva gosp. dr. Ćiro Šimunić“.⁴⁹ Dana 14. travnja 1941. komesar Redarstvenog ravnateljstva dr. Simunić potpisuje Naredbu kojom je zabranje-

41 Nisam uspio naći podatke o Zlataru, pa ne znam je li on Ante ili Josip.

42 Ivan Grubišić (Solin, 26. rujna 1945.) o Mati Buliću piše u svom proučavanju roda Bulića (Grubišić, 142, fotografija 24).

43 Na temelju Uredbe o Banovini Hrvatskoj (*Službene novine Kraljevine Jugoslavije*, Beograd, XXI, 194-A-LXVIII, subota 26. kolovoza 1939., 1197-1199 (Službeni deo, 509), unutarnji je ustroj određen banovom Uredbom od 9. rujna 1939. i tada je nastala Ispostava banske vlasti u Splitu. Stvarnu je vlast imala do 11. travnja 1941., kada se iz grada povlači jugoslavenska vojska, a pravno je nestala potpisivanjem Odredbe o izvršenju primirja između njemačke i jugoslavenske vojske, obavljenim u Beogradu 17. travnja 1941., u 21 sat, s početkom primjene 18. travnja 1941. u 12 sati.

44 Ime i oba nadnevka su na nadgrobnoj ploči. U knjizi je tiskano ime Ćiro.

45 Po tražilici groblja Mirogoja, u istom su grobu (II/I, 73) Franjo Šandor (umro 20. svibnja 1922. u 54. godini) i Marija Šandor (umrla 8. travnja 1969. u 84. godini).

46 *Novo doba*, Split, XXI, 153, subota 2. srpnja 1938., 7.

47 Novi saobraćajni propisi za Split. *Novo doba*, Split, XXIV, 38, subota 8. veljače 1941., 7.

48 Auto-Club Spalato utemeljen je godine 1907. Pravilnik, a vjerojatno i molba za potvrdu utemeljenja, primljeni su u Namjesništvu 26. veljače 1907., broj 6477 (Firić, 21).

49 Rad Hrvatskog autokluba u Splitu. *Novo doba*, Split, XXIV, 69, utorak 11. ožujka 1941., 6.

no „svako kretanje svim licima na području ove vlasti od 21 sat na večer do 5 sati jutro po novom vremenu“. ⁵⁰ Sutradan, 15. travnja 1941., „Vojsku savezničke Kraljevine Italije dočekali su i pozdravili već u blizini Kopilice, na ulazu u grad, predstavnici vlasti, na čelu sa ustaškim povjerenikom gosp. Antom Lutićem i redarstvenim ravnateljem gosp. dr. Simunićem“. ⁵¹ Poslije ovoga nadnevka nisam nastavio tražiti tiskovine, jer nisam mogao raditi u knjižnicama, a za dopunu podataka o Simunićevoj knjizi novi podatci nisu bili presudni.

Ante Zidić (Split, 16. lipnja 1910. – Split, 23. svibnja 1987.), sin Martina i Stane rođene Mandić, slikar i kartograf. Oženjen 19. veljače 1938., žena mu je Marija Roje (Split, 12. siječnja 1915. – Split, 9. svibnja 2012.). Završio je Javnu dvoranu risanja i modelovanja koju je pohađao od 1926. do 1928. u Kraljevskoj graditeljskoj, zanatlijskoj i umjetničkoj školi u Splitu. U vrijeme nastanka promatranih crteža bio je zaposlen u Hidrografskom Uredu u Splitu. ⁵²

Crteži. ⁵³

- 50 Spis broj Pov. 2350. *Novo doba*, Split, XXIV, 102, utorak 15. travnja 1941., 1. Novo vrijeme: „Počam od 11 aprila 1941 u dvanaest sati uvodi se tzv. ljetno vrijeme, tako da se ima kazaljka na satovima pomaknuti za jedan sat napred prema današnjem vremenu“ (potpisao Povjerenik za unutrašnje poslove [NDH] Dr. Žanić [Milovan Žanić (Senj, 17. svibnja 1882. – Fermo, 1. kolovoza 1946.)] (Uvodi se ljetno vrijeme. *Novo doba*, Split, XXIV, 100, petak 11. travnja 1941., 2). Ljetno je vrijeme prvi put uvedeno u Jugoslaviji 3. ožujka 1919. (Ljetno vrijeme. *Novo doba*, Split, II, 51, ponedjeljak 3. ožujka 1919., 3 [Gradske vijesti])).
- 51 *Jučer je Saveznička talijanska vojska stigla u Split*. *Novo doba*, Split, XXIV, 103, srijeda 16. travnja 1941., 3. Novine su *Novo doba* posljednji broj (108) tiskale u utorak, 22. travnja 1941.
- 52 Podatke mi je 24. kolovoza 2018. dala njegova kći Stanka. Hidrografski ured Ratne mornarice Kraljevine Jugoslavije djeluje u Splitu od 1. listopada 1929. (U Splitu se podiže prvi naš osnovni mareograf. *Novo doba*, Split, XIII, 27, ponedjeljak 3. veljače 1930., 2 [Gradska kronika]: „Hidrografski Ured naše ratne mornarice, koji se je od 1. oktobra prošle godine preselio iz Dubrovnika u Split“). Ured je 8. listopada 1929. objavio namjeru zaposlenja jednoga crtača (*Novo doba*, Split, XII, 246, utorak 8. listopada 1929., 4). Ured je bio u Balkanskoj ulici broj 1.
- 53 Crteži nisu izvorno označeni brojevima, njih sam u zagradama uvrstio radi lakšeg uočavanja pojedinoga crteža. Nema utemeljenja možebitna pomisao kako je nepotpisane crteže naslikao netko drugi, a ne Ante Zidić, jer su svi nastali u istome stilu. U opisu crteža pravopisno sam morao staviti točku iza potpisa, a u potpisu ona ne postoji. Uz crtež sam dodao prometni propis s naznakom člana (§), a u bilješkama neke pojedinosti o tvrtki ili o nacrtanoj građevini. Najviše je bilježaka po dvama djelima Stanka Piplovića (Split, 7. svibnja 1932.).

(1) korica 1: lijevo, dolje, kut: Zidić.

U prizemlju zgrade, uz vrata, naznaka: Policija (na tabli s grbom). Nisam našao potvrdu adrese, jer do godine 1940. tu nije bila Policija, a adresa bi bila Poljana kralja Aleksandra. Dio naslova knjige su riječi nacrtane na dnu korice: „Automobilisti, motociklisti, biciklisti, pješaci, kočijaši, kućevlasnici, stanari, zanatlije, trgovci, javni nosači itd!“. Prometni sadržaj: raskršće s vođenjem saobraćajnog stražara.

(2) stranica 9 gore: nema potpisa.

Naznaka tvrtke: Opel zastupstvo automobila A. Levaj & C°. Adresa: Antun Levaj, Trumbićeva obala 3. Prometni sadržaj: „skretanje u desno ležeću ulicu“ (§ 5).

(3) stranica 9 dolje: desno, dolje kut: ZIDIĆ.

Naznaka tvrtke i adresa: Jugoslavija osig. društvo Marmontova 5. Prometni sadržaj: „skretanje u lijevo ležeću ulicu“ (§ 5).

(4) stranica 10: nema potpisa.

Naznaka tvrtke, na kamionu: Hrvoje Cipci spedicija Split. Adresa: Tvrtkova 1. O obrtniku: Mosettig, 312. Prometni sadržaj: „Na križanju ulica mora vozač motornih vozila, kola, kočija i bicikla da daje prednost (prelaze prije) svim motornim vozilima, koja dolaze s desne strane.“ (§ 5).

(5) stranica 11 gore: nema potpisa.

Naznaka tvrtke i adresa: Kupoprodaja nekretnina Ivan N. Ferić Šubićeva ul. 1. Prometni sadržaj: „Na križanju vozač motornog vozila ne daje prednost kolima, kočijama i biciklima, koja dolaze s desne strane“ (§ 5).

(6) stranica 11 dolje: desno, dolje kut: ZIDIĆ.

Naznaka tvrtke: Garaža „Split“ Husnija Serdarević. Adresa Svačićeva 12. Prometni sadržaj: „Kod izlaza vozila iz garaže i dvorište s prednjim dijelom vozila ima se voziti s najvećim oprezom i najmanjom brzinom.“ (§ 5).

(7) stranica 12 gore: nema potpisa.

Naslikano prizemlje zgrade Croatia.⁵⁴ Adresa Sinjska 2. Prometni sadržaj: „Zabranjeno je vozilom sjeći zavoje.“ (§ 5).

(8) stranica 12 dolje: desno, dolje kut: ZIDIĆ.

Naznaka tvrtke: Albert Perasić Automobili „Union“ motocikli bicikli gara-

54 Arhitekti Zlatibor Lukšić i Kuzma Gamulin. Gradnja dopuštena 21. svibnja 1929., zgrada dovršena i svečano otvorena 26. listopada 1930. (Piplović, 2008., 99, fotografija 37. na stranici 121).

ža pribor. Adresa Zagrebačka ulica [uz novu Poštu].⁵⁵ Prometni sadržaj: „Pješake se mora zaobilaziti, a ne prelaziti ispred njih vozilom.“ (§ 5).

(9) stranica 13: nema potpisa.

Naznaka tvrtke: Tiskara i knjigovežnica Ivan Penović i drug. Izrada pečata [na crtežu je adresa: Klaićeva poljana 3; zgrada je 2. prosinca 1943. zapaljena zrakoplovnim bombama]. O obrtniku: Mosettig, 264. Prometni sadržaj: „Sva se vozila moraju uklanjati desno. (...) ophodima (...) valja sasvim s puta saći.“ (§ 6).

(10) stranica 14: desno, dolje kut: ZIDIĆ.

Naznaka tvrtke: Buljan & Co [nekoliko slova nije nacrtano, to su vjerojatno riječi: podrum deser]tnih vina destilerija tvornica likera Buljan & Co. Adresa: Biankinijeva 9a [tvornica je 3. lipnja 1944. razrušena zrakoplovnim bombama]. Prometni sadržaj: „ondje gdje je kolnik drugim vozilima sužen, ne smije se pretjecati.“ (§ 7).

(11) stranica 16: lijevo, dolje. kut: Az.

Naznaka tvrtke: Benzin i nafta Petar Mijić [crpka s dva spremnika]. Adresa: Sinjska ulica, ugao s Vojnovićevom ulicom. O obrtniku: Mosettig, 255. Prometni sadržaj: „Zaustavljeno vozilo mora biti udaljeno najmanje deset metara od uglova, zavoja, raskrsnica i mostova.“ (§ 11).

(12) stranica 17: lijevo, dolje, kut: Az [z ispod A].

Naslikano je južno pročelje Banske palače, u prizemlju je ulaz, a na prvome katu su prozori. Adresa: Obala vojvode Stepe Stepanovića.⁵⁶ Naznaka tvrtke, na kamionu: Papirnica i knjižara Bojanić i Peroš. Adresa iz godine 1930: Bojanić i Grabovac, Bosanska 3. Prometni sadržaj: „Vozila se zaustavljaju s desne strane ceste ili ulice u pravcu vožnje paralelno uz sam trotoar, a ne koso.“ (§ 11).

(13) stranica 18: nema potpisa.

Naznaka tvrtke, na zapadnom zidu kuće: G. A. Mosettig akumulatori benzin ulje gume. Adresa: Zagrebačka 2. O obrtnicima: Mosettig, 94–95 (inicijali G. A. znače imena: Giovanni i Albert). Prometni sadržaj: „Za stajanje osobnih automobila i motocikla u privatnom saobraćaju preko jednog sata, određuje se ova mjesta: 1. Zagrebačka ulica (ispred pošte br. 1)“ (§ 11).

---

55 Zgrada Pošte: arhitekt Ante Barač, početak gradnje južnog dijela 22. kolovoza 1936., završetak 28. kolovoza 1939. (Piplović, 2008., 95-97, fotografija 34. i 35. na stranici 121).

56 Ne znam kućni broj, naziv ulice je točan. Početak gradnje 1. travnja 1938. U novu bansku palaču počelo je useljavanje 23. rujna 1940., a prvo je uselilo Tehničko odjeljenje Ispostave Banske Vlasti (Jučer. Novo doba, Split, XXIII, 226, utorak 24. rujna 1940., 6).

(14) stranica 33: nema potpisa.

Naznaka tvrtke i adresa: Buljan pecara Split Supaval [postojala je godine 1913.]. Prometni sadržaj: „Signalni se ne smiju davati, ako se konji ili druge životinje plaše. Ako opazi vozač, da se konji ili druge životinje plaše, ili da ljudi ili životinje dolaze u opasnost, ima polagano voziti, te u slučaju potrebe vozilom stati i motor zaustaviti.“ (§ 34).

(15) stranica 34: nema potpisa.

Jadranska ulica. Naznaka tvrtke: Osig. društvo „Jugoslavija“ osigurava protiv požara i nesreća. Prometni sadržaj: „Maksimalna brzina vožnje za motorna vozila je: 1. Osobni automobili i motocikli. (...) b) kroz naseljena mjesta i grad 15 km. na sat“ (§ 35).

(16) stranica 37: desno, dolje kut: Zidić.

Zapadni ugao zgrade Direkcije pomorskog saobraćaja i Lučke kapetanije, pogled na more.⁵⁷ Adresa Mletačka obala 3. Prometni sadržaj: „Biciklisti moraju voziti desnom stranom ceste ili ulice, a pretjecati lijevo. (...) Na uglovima i raskrsnicama moraju skretati desno u malom luku, a na lijevo u velikom luku.“ (§ 38).

(17) stranica 38: desno, dolje, kut: Zidić.

Naznaka tvrtke, iznad ograde: „Meteor“ vl. Lovre Vidjak kupoprodaja starog željeza Tel. 20-05. Adresa: Hrvojeva 8 [po nekadašnjoj mesnici Josip Dobiaš].⁵⁸ Prometni sadržaj: „Kola i kočije sa životinjskom spregom moraju voziti desnom stranom ceste ili ulice (...) Na raskrsnicama i uglovima skretati na desno u malom luku, a na lijevo u velikom luku.“ (§ 39).

(18) stranica 59: Međunarodni saobraćajni znakovi.

ABECEDNI POPIS ULICA:⁵⁹

Biankinijeva⁶⁰ (31. svibnja 1928.)

Bosanska (30. ožujka 1912.)

57 Izvornu je zgradu projektirao Franjo Rupčić, početak gradnje 1890., uredi useljeni 1. studenoga 1892. (Piplović, 2015., 121-122, fotografija na stranici 126 i 127).

58 Zgradu je gradio za sebe Pokojninski zavod za namešćenice iz Ljubljane, arhitekt Vladimir Šubic; kupnja zemljišta 12. rujna 1931. (vijest: 17. rujna), početak gradnje: veljača 1932., završetak: jesen 1933. (podatci novinara Novoga doba).

59 U zagradama je podatak od kada postoji ime ulice; 30. ožujka 1912. znači dan odluke Općinskoga Vijeća koje je prihvatilo prijedlog imenovanja što su ga sastavili Josip Smodlaka i Josip Barać (Radica, 67).

60 *Sinočnja Sjednica Općinskog Vijeća*. Novo doba, Split, XI, 128, petak 1. lipnja 1928., 2.

Hrvojeva (30. ožujka 1912.)
Jadranska⁶¹ (16. listopada 1929.)
Klaićeva poljana (30. ožujka 1912.)
Marmontova (30. ožujka 1912.)
Mletačka obala (30. ožujka 1912.)
Sinjska (30. ožujka 1912.)
Stepanovića obala⁶² (12. srpnja 1929.)
Supavalski put (30. ožujka 1912.)
Svačićeva (30. ožujka 1912.)
Šubića (30. ožujka 1912.)
Trumbićeva obala⁶³
Tvrtkova (30. ožujka 1912.)
Vojnovića (30. ožujka 1912.)
Zagrebačka (30. ožujka 1912.)

LITERATURA

- Tomislav Anić: *Povijest poduzeća »La Dalmatienne« – imovinsko-pravne mijene*. Radovi Zavoda za hrvatsku povijest, Zagreb 2016., 48, 405-426.
- Joško Barić: *Početak javnog prijevoza u Splitu*. Kulturna baština, Split 2014., 40, 117-138 (Iz splitske prošlosti).
- Valter Firić: *Makinja ča sama trče: povijest automobilizma i motociklizma u Splitu*. Split 2017.
- Milan Ivanišević: *Škola lijepih vještina. Sto godina Obrtničke škole u Splitu 1891 – 1991*. Split 1993. (tiskano 1994.), 35-79
- Ivan Grubišić: *Vranjički Bulići*. Tusculum, Solin 2015., 8, 117-151.
- Ivan Mosettig: *Sto godina splitskog poduzetništva, trgovine i zanatstva*. Split 2001.
- Stanko Piplović: *Izgradnja Splita između svjetskih ratova*. Split 2008.
- Stanko Piplović: *Izgradnja Splita u XIX. stoljeću*. Split 2015.
- Branislav Radica: *Novi Split*. Split 1931.

---

61 *Viška ulica postaje Jadranska*. Novo doba, XII, 255, srijeda 16. listopada 1929., 2 (Gradska kronika).

62 *Sinoćnja sjednica Općinskog Vijeća u Splitu*. Novo doba, Split, XII, 173, subota 13. srpnja 1929., 4 (Gradska kronika).

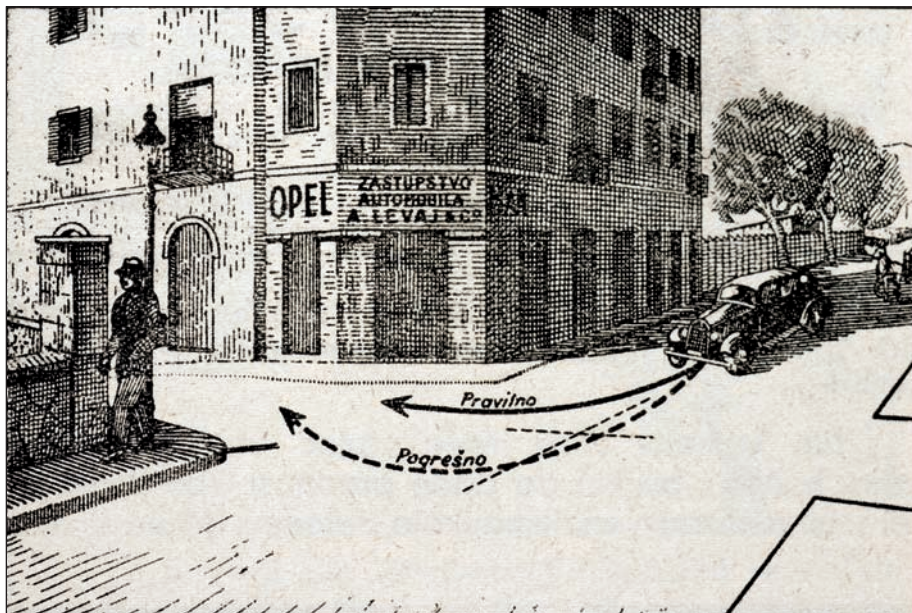
63 Ime i broj 1 prvi je put u Novom dobu godine 1919. označeno kao sjedište uprave lista (Novo doba, Split, II, 99, četvrtak 8. svibnja 1919., 4 (Mali oglasnik). Prije: Ilirska obala 1.

Dujmo Žižić: *Povijest industrije cementa u Dalmaciji*. Split 2015.

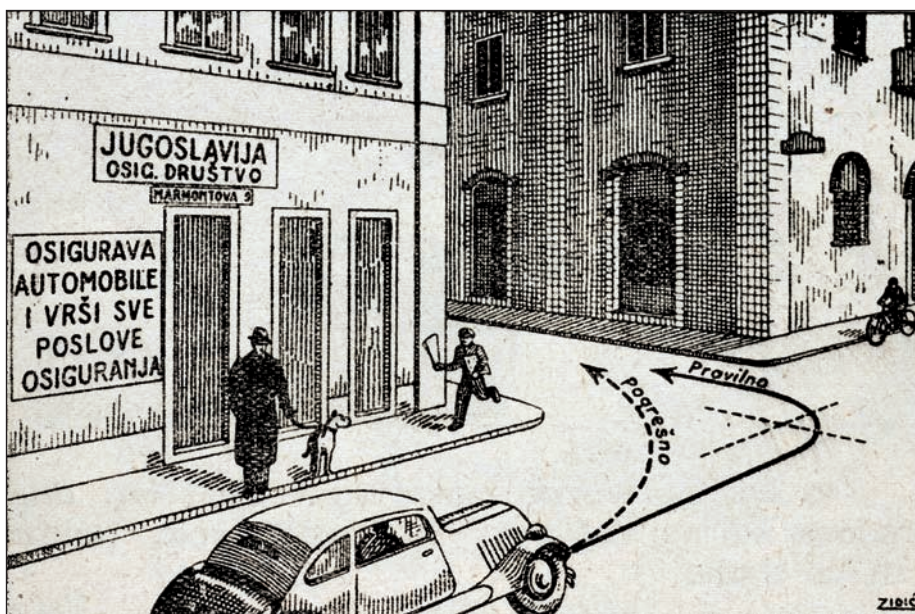
Dujmo Žižić, Katja Marasović: *Tvornica cementa i tvorničko naselje u Ravnica-
ma pokraj Omiša*. Prostor, Zagreb XXII, 1 (47), 2014., 38-49.

Slika 1.

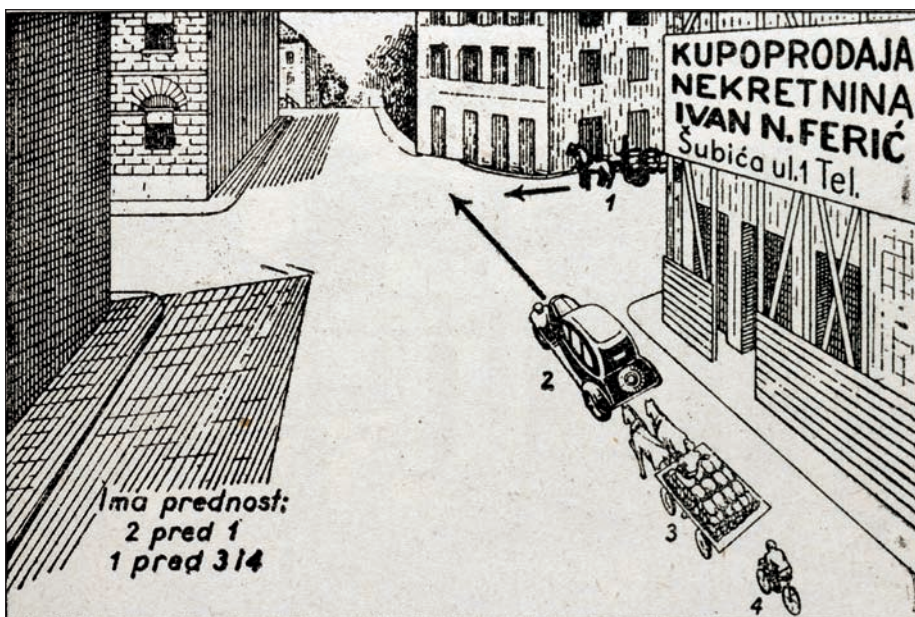
Slika 2.

Slika 3.

Slika 4.

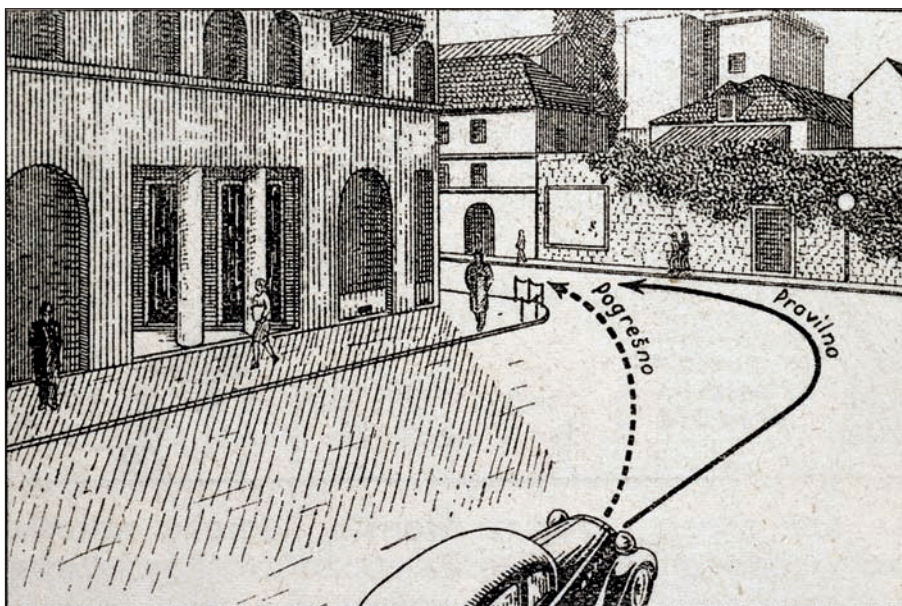

Slika 5.

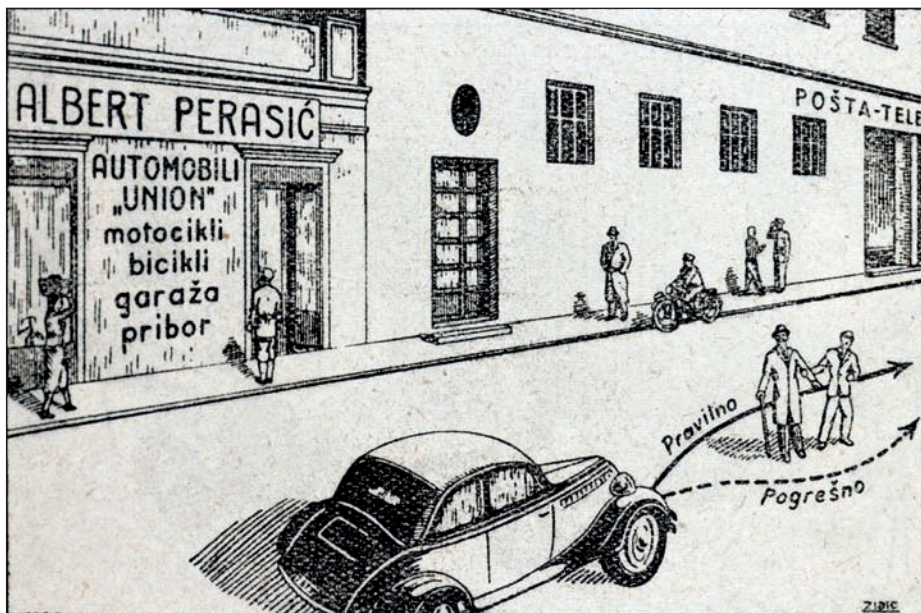

Slika 6.

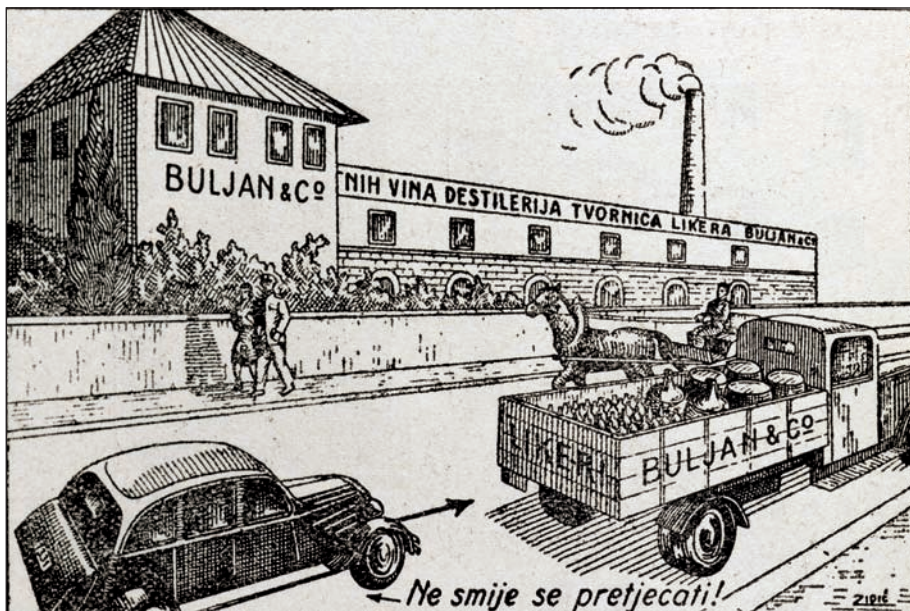
Slika 7.

Slika 8.

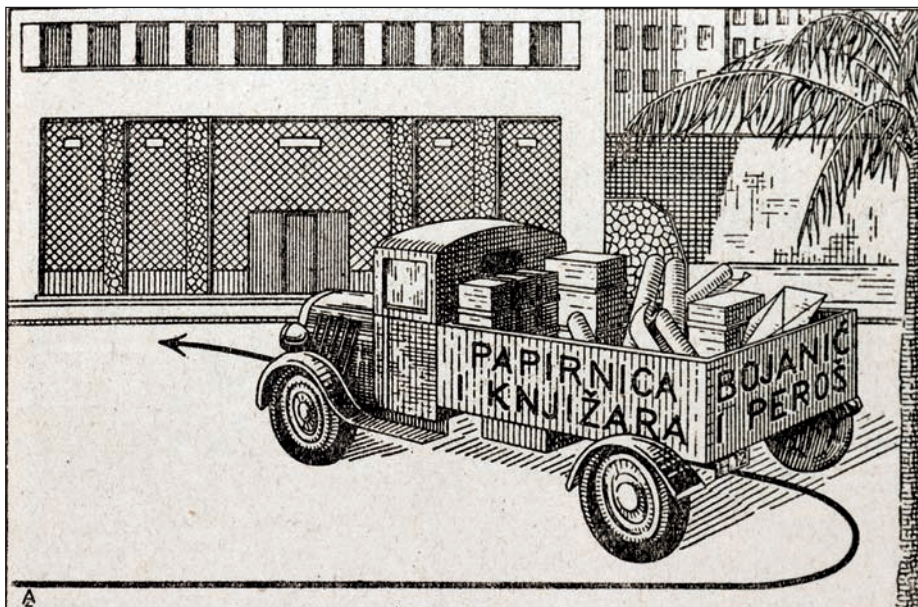
Slika 9.

Slika 10.

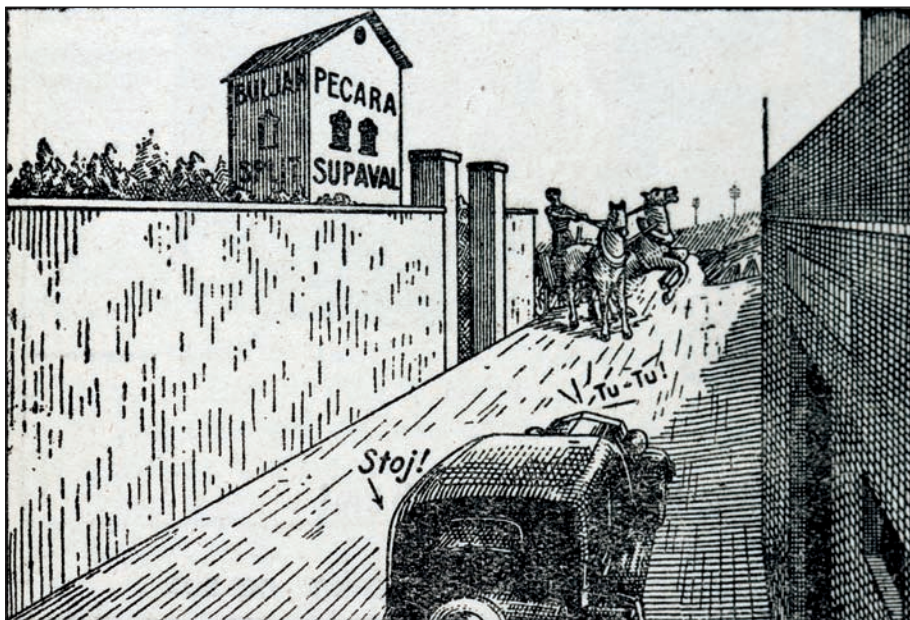
Slika 11.

Slika 12.

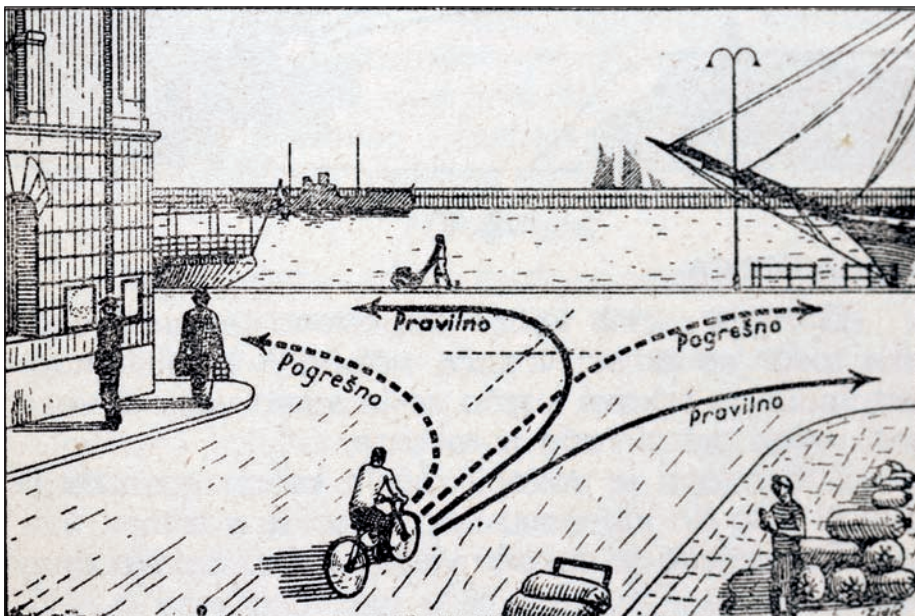
Slika 13.

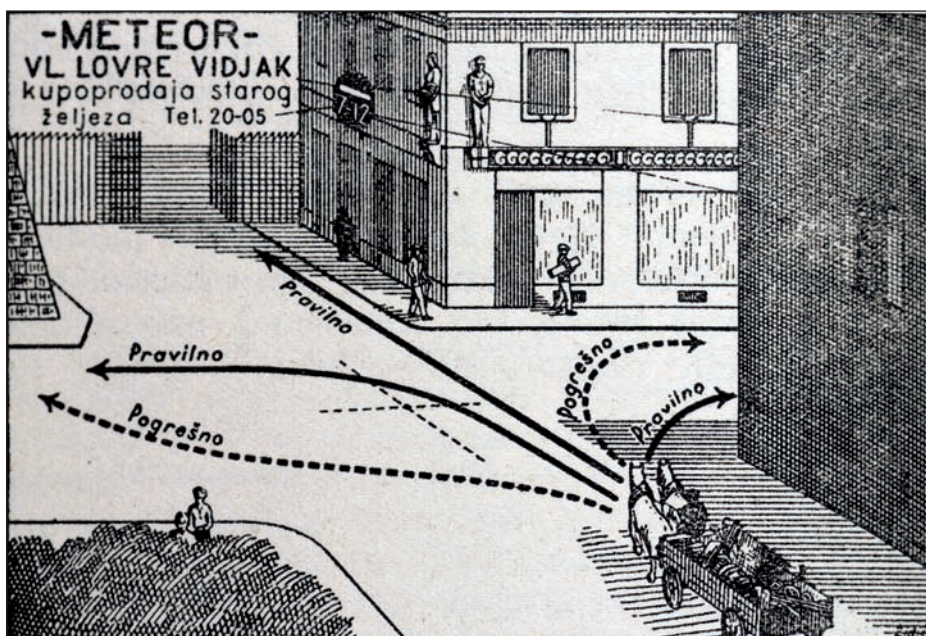
Slika 14.

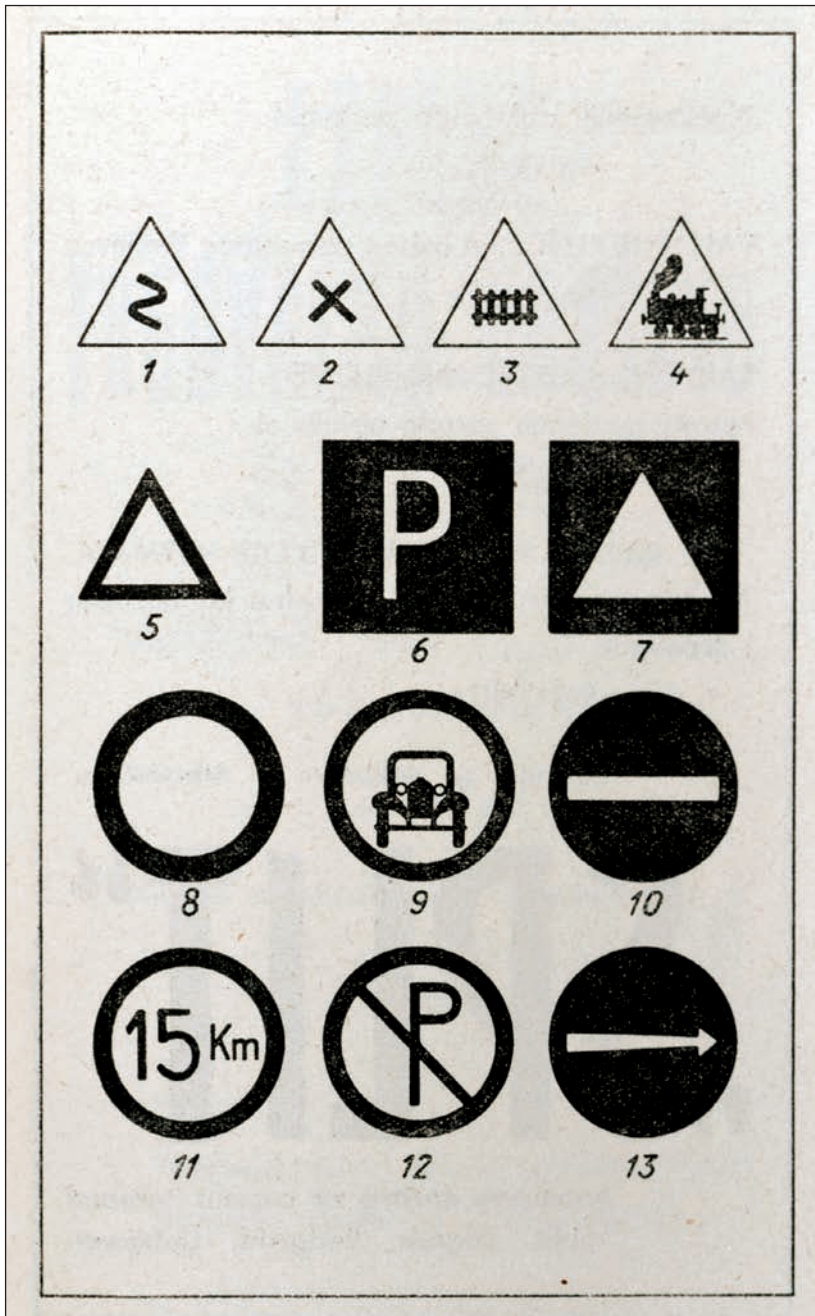
Slika 15.

Slika 16.

Slika 17.

Slika 18.

NOTES ON THE TRAFFIC REGULATIONS IN SPLIT

Summary

The author has addressed the content of the book *Novi saobraćajni propisi za grad Split (The latest traffic regulations in Split)* from 1941. In addition, he has created a list of advertisers mentioned in the book and classified them in terms of the type of business and timeframe of their activity. A particular emphasis is placed on the history of traffic regulations in both the European jurisdictions and the Kingdom of Yugoslavia, whose related laws were, at the time, modelled on the European ones. The short biographies of the book co-authors have been provided, as well. These are: Mate Bulić, Ćiril Simunić and Ante Zidić.

Keywords: traffic regulations, Split, advertising companies, the year 1941, 20th century